

УДК 7.071.1:76 (477.86)

Ірина Максимлюк

**ТВОРЧИСТЬ ПРИКАРПАТСЬКОГО ХУДОЖНИКА-ГРАФІКА ОСТАПА ГНАТЮКА:
СИНТЕЗ ТРАДИЦІЙ ТА ІННОВАЦІЙ**

У статті розглянуто творчість івано-франківського графіка Остапа Гнатюка. Визначено основні чинники, що зумовили сюжетно-тематичну спрямованість, художньо-композиційну характеристику робіт художника та їх зв'язок з народним мистецтвом. Акцентовано увагу на аналізі графічних робіт митця 1960–1970-х років як періоду активних пошуків самовираження та ідентифікації.

Ключові слова: графіка, ліногравюра, глиномонотіпія, народне мистецтво, декоративність.

Ірина Максимлюк

**ТВОРЧЕСТВО ПРИКАРПАТСКОГО ХУДОЖНИКА-ГРАФИКА ОСТАПА ГНАТЮКА:
СИНТЕЗ ТРАДИЦИЙ И ИННОВАЦИЙ**

В статье рассмотрено творчество ивано-франковского графика Остапа Гнатюка. Определено основные факторы, обусловившие сюжетно-тематическую направленность, художественно-композиционную характеристику работ художника и их связь с народным искусством. Акцентировано внимание на анализе графических работ художника 1960–1970-х годов как периода активных поисков самовыражения и идентификации.

Ключевые слова: графика, линогравюра, глиномонотипия, народное искусство, декоративность.

Iryna Maksymliuk

**OEUVRE OF PRECARPATHIAN GRAPHIC ARTIST OSTAP GNATIUK:
THE SYNTHESIS OF TRADITION AND INNOVATION**

The article deals with oeuvre of Ivano-Frankivsk graphic artist Ostap Gnatiuk. We define main factors that caused his plot and thematic focus with artistic and compositional characteristics and their connection with folk art. The periods of Ostap Gnatiuk's work are singled out: the formation as the artist, the choice of own artistic method; the growth of skill and his recognition as a graphic artist, as a sculptor of monuments; the work during the period since Ukraine gained its independence. The attention is focused on the analysis of the artist's graphic works of 1960–1970 years as a period of active self-expression and self-determination search.

We reveal Ostap Gnatiuk works' issues concerning the historical past of the Ukrainian people, the imaginative interpretation of folklore and ethnographic material, literary sources of his oeuvre. All the moral, psychological, social, ideological and aesthetic problems of human being that hide behind every plot element of Ostap Gnatiuk's graphic sheets are defined. In his works the artist raised the important issue of creating an image of a contemporary.

The influence of social and political processes upon the artist's work is analyzed. Also, the peculiarities of his own technique – claymonotopy – are described, stylistic features of artist's works are characterized. We analyze the influence of folklore, ethnographic, literary and scientific sources on the choice of imaginative, compositional and plastic means in his linocuts. Ostap Gnatiuk's works belong to the dominant folk and decorative trends in graphics of 1960s in Western Ukraine, and, in particular, Ivano-Frankivsk region. He prefers folk and traditional settlement of images and the subordination of plastics to national art principles. In Ostap Gnatiuk's oeuvre one can trace the tendency to generalize and decorate, to pastiche, to simplify as much as possible, to dominant with

clear, concise composition solutions, to be dynamic and multilevel. We marked the ambiguous role of colour in artist's linocut. The purpose of introducing the colour into a graphic work is strengthening the emotional stress without losing the significance of black and white. The connection of linocut with imaginative possibilities of traditional flat woodcarving is traced. Ostap Gnatyuk's experience in decorative woodcarving became the basis of graphics plastic language and made the individual style of his graphic works more distinct.

In creating of a typical contemporary's image, an inhabitants of the Carpathians, the artist is primarily interested in highlanders' atmosphere, aesthetics of their life and customs. Ostap Gnatiuk made a significant contribution to the art treasury of the Carpathians. We also specified the location of artist's works and examined his exhibitions.

Key words: *graphics, linocut, claymonotopy, folk art, ornamentality.*

Переосмислення подій та явищ минулого з метою створення цілісної картини розвитку українського мистецтва є досить актуальним, тому ключем до розуміння цих явищ є дослідження творчої спадщини українських митців, зокрема Остапа Гнатюка. Становлення його як митця відбувалося в умовах тоталітарної доби. Авторська техніка викликає зацікавлення дослідників його творчого доробку.

Серед актуальних питань у сфері графічного мистецтва Івано-Франківщини середини ХХ століття важливе місце посідає проблема відтворення історичного минулого українського народу, образного трактування фольклорно-етнографічного матеріалу, літературних першоджерел. Все це характеризує творчий доробок одного із провідних графіків Прикарпаття Остапа Гнатюка. За кожним сюжетним мотивом його графічних аркушів стоять морально-психологічні, соціальні, ідейно-естетичні проблеми буття. У своїх творах митець порушував важливу проблему створення образу сучасника.

Базовими в дослідженні творчості Остапа Гнатюка є статті мистецтвознавців у періодичних виданнях Івано-Франківщини, де розглядається творчість художника різних періодів (Р. Дреботюк, В. Баран, М. Якимечко). Однак досі відсутні цілісні й ґрунтовні дослідження, присвячені творчості Остапа Гнатюка.

Мета статті – проаналізувати творчий доробок художника-графіка Остапа Гнатюка, розкрити вплив суспільно-політичних процесів на його творчість, визначити особливості авторської техніки художника.

Вагомий творчий внесок у розвиток західноукраїнської графіки зроблено Остапом Гнатюком – людиною своєрідного таланту і неповторної творчої індивідуальності. Народився художник 23 жовтня 1933 року в селі Козина Тисменицького району Івано-Франківської області. За освітою – прикладник, хоча його творчість різнопланова – він працював у графіці, в малярстві, виконував і монументальні твори, практикував різьбу по дереву. Впродовж багатьох років митець випробовував не одну графічну техніку, створивши чимало оригінальних композицій. Саме в царині друкованої графіки він реалізував себе найповніше. На особливу увагу заслуговують жанрові ліногравюри, які відтворюють життя і побут гуцулів, а також роботи натюрмортного жанру [9, с. 58].

Складним і цікавим був творчий шлях Остапа Романовича, який можна поділити на кілька періодів: становлення його як художника, вибір власного творчого методу; зростання майстерності та визнання митця як майстра-графіка, майстра-монументаліста; творчість у період Незалежної України [3, с. 245].

Дитинство майбутнього художника припало на важкі роки, та було в ньому й багато яскравих подій. Враження юних літ пізніше ляжуть в основу хвилюючих творів. Остап Гнатюк запам'ятовував окремі епізоди життя, переживав їх як людина з вразливим серцем і яскравою уявою [10]. Малювати почав ще в дитинстві: вже в першому класі перемальовував ілюстрації з різних книжок, майстрував вироби з дерева, чим і заробляв перші власні гроші, які витрачав, в основному, на олівці, папір, книги. Це захожувало до праці, і хлопець виготовляв іграшки, моделі літаків, предмети сільськогосподарського реманенту, що й слугувало йому доброю школою.

Три роки армійської служби на Балтійському флоті стали початком творчої діяльності О. Гнатюка. В армії він почав працювати як художник, усвідомив своє життєве покликання. Він створив тоді багато портретів моряків – офіцерів, матросів, малював морські красвиди й кораблі. Ескізи цих робіт досі зберігаються в домашньому архіві сім'ї художника. Під час служби Остап Гнатюк поступив на дворічні заочні Художні курси імені Крупської в Москві на спеціальність “Живопис і рисунок” (викладач Р. Закін). Після демобілізації у 1955 році повернувся в рідне село, де працював завідувачем клубу, виготовляв декорації для вистав тощо. Малювання приносило додатковий заробіток: вечорами малював аквареллю образи, які охоче розкуповували мешканці довколишніх сіл [3, с. 246].

Остап Гнатюк – талановитий художник-графік. Та він не одразу визначився у цьому виді образотворчого мистецтва, як і не одразу досяг високого художнього рівня своїх творів. Він вдосконалював талант протягом багатьох років, не розлучаючись з олівцем і пензлем, незважаючи на невдачу під час вступу у Львівське училище прикладного мистецтва [10].

За порадою викладача Р. Закіна та рекомендацією директора Козинської школи П. Чверди О. Гнатюк обрав для навчання Косівське училище прикладного та декоративного мистецтва (1957–1962) [3, с. 246]. Саме там він набув перших фахових знань і саме там розпочалося становлення як митця. Вчився на відділі художньої обробки дерева. Крім різьблення, захоплювався живописом, історією світового мистецтва, графічними техніками. Намагався зафіксувати буденне і красиве всюди, де побував, створюючи переконливу художню досконалість, в основі якої лежить відчуття пластики і ритму, що їх він спостерігає в природі. Тому значне місце в його творчості займає пейзаж. Водночас добре вдавалися різьблені вироби, бо з юності навчився бачити і використовувати саму фактуру дерева, випукло “добувати” з нього потрібне зображення [10]. Його різьблені в дереві декоративні тарілки (1961) з портретами Тараса Шевченка, Лесі Українки, космонавтів Юрія Гагаріна і Германа Титова експонувались на республіканській художній виставці, а потім були придбані кількома музеями України [1].

Художник завжди з теплотою згадував своїх косівських учителів, які допомагали виявити найяскравіші грані його таланту. Це В. Шут, викладач української мови та літератури, О. Соломченко, В. Гуз, В. Гавриш, М. Федірко, П. Сидоренко, П. Сопільник, М. Варення, Г. Малявський, викладачі рисунку, різьблення, живопису.

Під час навчання в Косові за порадою народного художника Володимира Масика з Києва опанував техніку гравюри. Вже перші його роботи в цій техніці “Діти весною у вербовій долині”, “Господар полонини” та “Нові гроші” експонувались на Республіканській виставці в Києві у 1961 році (Остап Гнатюк тоді був студентом IV курсу училища) [3, с. 246]. Від замріяного споглядання буденного, від етюдів олією, які ще не набули виразності авторського почерку, він піднімається до змальовування людей праці, до оспівування життя оновленого краю [10]. Саме ці роботи засвідчують якісні зміни в колірній палітрі, творчий ріст молодого митця і визнання його як професійного художника. В 1962 році твори О. Гнатюка увійшли до виданого в Києві альбому “Художники-графіки України”, того ж року гравюра “Господар полонини” експонувалася в Німеччині на Міжнародній виставці, присвяченій дню Миру [3, с. 246]. Основою для розвитку пластичної мови графіка послужив набутий Остапом Романовичем досвід у декоративній різьбі по дереву, що сприяло більш виразній індивідуальній манері його графічних творів.

Згодом були створені нові роботи, де графік тонкими штрихами відтворив жанрові сцени на фоні індустріальних перетворень, що відбулись на Прикарпатті: “На риболовлю”, “Гуцули – господарі своєї землі”, “Плотогони”, “Гуцули-будівельники”. В них О. Гнатюк виступає як художник-громадянин, який бачить сучасність крізь призму праці, руху, змін і трудових здобутків і трактує її по-новому, цікаво, своєрідно [10]. На тематиці і стилістиці таких творів безсумнівно позначилась ідеологія тогочасного тоталітарного режиму зі списком пріоритетних тем, що їх намагались нав'язати художникам. Головною функцією мистецтва вважалося виховання в комуністичному дусі, тоді як усі інші функції або ігнорувались, або відсувались на другий план. На підтвердження цього назовемо лише кілька робіт: “Прийшов фашизм на нашу землю”, “Арешт революціонера”, “Партизани Ковпака в Чорному лісі...”. Це

роботи різних років, а тому вони не однакові за рівнем виконання. Та всіх їх об'єднує громадянський пафос, героїка, вміння автора передати такі душевні якості героїв, як незламність, стійкість, самопожертва [10]. Ці графічні листи відзначаються реалістичним трактуванням сюжетів, де як засіб художньої виразності переважає штрих і пляма. Зображення вирішується за принципом ритмічного співвідношення ліній і тональних мас, підкреслюється декоративність композиційних елементів, що організовують простір графічних листів. Проте це призводить до зниження змістового наповнення сюжету. Експресивного звучання набувають зображення хмар, диму, полум'я, аркуш максимально заповнюється декоративними мотивами. Це можна простежити у таких роботах, як “Молода Радянська Армія біля підніжжя Карпат” (1964), “Гуцули слухають Декрет про землю” (1966), “Прощання партизана-ковпаківця з гуцулкою” (1969).

Твори Гнатюка, попри їхню індивідуальність, є типовими для української графіки середини ХХ століття і уособлюють сукупність проблем, вирішуваних багатьма тодішніми художниками-графіками з їх відданістю фундаментальним темам соціалістичного мистецтва. Можна виокремити основні з них, як, наприклад, тема праці і певною мірою пов'язана з нею тема сучасного побуту, героїко-революційна тема, особлива увага до якої була викликана святкуванням 50-річчя Великої Жовтневої соціалістичної революції та 100-річчя від дня народження В. І. Леніна, тема історичного минулого українського народу, здебільшого культивована в руслі підготовки до відзначення 100-річчя від дня смерті та 150-річчя від дня народження Т. Шевченка [11, с. 61].

Амплітуда творчих уподобань майстра дуже широка. Любов до рідної природи, захоплення героїчним минулим України, повага до народних звичаїв і обрядів давали митцеві наснагу до творчості. В його доробку є багато творів на історичну тематику: давній Галич доби короля Данила; окремі композиції висвітлюють історію України часів Запорозької Січі та опришківського руху під проводом Олекси Довбуша; образи видатних діячів української культури – галерея портретів Тараса Шевченка, Лесі Українки, Михайла Коцюбинського, Івана Франка [9, с. 58]. А ще художник виготовляв екслібри та листівки, різьбив і власноруч оформляв кожен свою роботу [8].

На початку 1960-х років Остап Гнатюк працював у цеху художньої обробки дерева в івано-франківських виробничих майстернях, з 1967 року – головний художник, 1969–1974 роки – директор [5, с. 710]. Проте, бурхлива фантазія художника виходила поза межі різьблення. В уяві поставали грандіозні сюжети, батальні сцени. В думках зринали пережиті та прочитані історії, які художник мріяв перенести на папір. Він залишив різьблення і почав інтенсивно працювати в техніці ліногравюри, створивши серії гравюр найрізноманітнішої тематики: історичної, молодіжної, військової, ліричної, пори року, флори і фауни, сільськогосподарської праці. Серед них вирізняються серія “Пори року”, триптих “Гуцульське весілля”, серія офортів “У Карпатах” [6]. Взввшись за роботу, художник перечитував багато літератури, робив начерки-рисунок і лише тоді обдумував композицію. Вирізняються гравюри, присвячені творчості Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка, інших видатних українських письменників. Художник на все життя запам'ятав слова свого вчителя В. Масика: “Робіть гравюри народного змісту, то будете графіком, відомим у світі”. Остапа Гнатюка вже після його перших гравюр визнали такі відомі художники-професіонали, як Касіян, Пашенко, Якутович, Дерегус [3, с. 246].

Митець використовує всі можливості техніки ліногравюри з його лаконічною та виразною мовою, активно вводячи колір. Знання народного гуцульського мистецтва, багатого на яскраві барви, підказало, що гравюри у кольорі були б набагато ефектнішими [10]. Як розповідає Остап Романович: “Але я не розлюбив декоративно-прикладне мистецтво Гуцульщини. Просякнуті давніми традиціями, самобутністю, твори карпатських умільців будуть для мене завжди зразком справжнього народного мистецтва. До речі, колоритне рішення ліногравюр я часто запозичую з барвистого, яскравого розпису гуцульської кераміки і писанок. Я не залишив прикладне мистецтво” [1]. Митець шукав нових прийомів у роботі, і в пошуках виникла нова техніка Остапа Гнатюка – глиномонотипія, секретами якої володів лише він. Цей метод забезпечує відчуття об'ємності зображення і багату колірну палітру, адже аквареллю і гуашшю

митець підсилює зображення, виконане різцем [10]. Колірна гама варіюється дуже активно, процес друкування відбитків є творчим, авторським процесом, оскільки не зустрічається два однакових графічних листи. Завдяки цьому аркуші отримують особливу вишуканість, своєрідну живописність. Саме цією оригінальною технікою Остап Гнатюк вирізняється серед інших графіків – він єдиний працював у техніці гравюри з підмальовкою. Власними творчими надбаннями майстер охоче ділився із багатьма друзями-художниками. Крім підмальованої гравюри, митець працював і в чорно-білій манері [3, с. 246].

Кращими роботами, які свідчать про творче зростання митця, є його графічні аркуші у техніці ліногравюри, підфарбовані аквареллю чи гуашшю, серед яких варто назвати твори “Легендарний герой Карпат Олекса Довбуш”, “Партизани біля вогнища”, “Гуцули слухають Декрет про землю”, “Калуський хіміко-металургійний комбінат”. Багатоплановістю композицій характеризуються кольорові ліногравюри “Вони першими зустрічали фронтовиків”, “Боротьба Довбуша з панамі”, “Шевченко – поет усіх народів світу”, “Плотогони на Черемоші” [2].

Остап Гнатюк відданий обраним темам, розвиває їх у різних жанрах і техніках. Під час творчої пошукової праці він опанував різноманітні художні прийоми й техніки – ліногравюру, олійний живопис, пастель, монотипію, офорт, рисунок, акварель, різьблення по дереву, монументальне мистецтво (мозаїку). Творчість Гнатюка належно оцінено у 1965 році, коли він став членом Національної Спілки художників України [5, с. 710]. Життєвим та фаховим кредо митця є праця для України. Його твори оспівують красу рідного Прикарпаття, в яке безмежно закоханий, велич його людей. Художник по-особливому захоплювався Гуцульщиною, полюбивши цей край ще в час навчання в Косівському училищі. Остап Гнатюк побував у різних країнах, відвідав багато виставок та музеїв Росії, Австрії, Угорщини, Югославії, Румунії [3, с. 247]. Він брав участь у близько півсотні державних та міжнародних виставках, заявивши про себе насамперед як зрілий, вдумливий художник-графік. Кращі роботи художника експонувалися у Москві, Новгороді, Бая-Маре (Румунія) [4]. Митець любив подорожувати Україною, зокрема й по Прикарпатті. Привозити з мандрівок замальовки – стало правилом художника, оскільки О. Гнатюк багато малював з натури. В його особистому архіві зберігаються альбоми із сотнями начерків портретів, пейзажів, пам’яток архітектури тощо [3, с. 247]. Карпатська тематика збагачувалась новими змістовими якостями, новими ідейно-естетичними оцінками тих чи інших історичних, побутових явищ. Він створив своєрідний мистецький літопис краю, розкриваючи ключові події його історії (серії “Легенда про Довбуша”, “Рейд С. А. Ковпака” і “Всім народам світу про Радянську Армію”, триптих “Возз’єднання західних областей України з Радянською Україною”). Слід визнати, що багато робіт створено під впливом ідеологічних доктрин радянського періоду. Серед них – серії “Ідеї Володимира Ілліча Леніна на Прикарпатті”, “Радянське Прикарпаття”, “Місто будується”, “Карпати – оновлений край” [4]. У виборі теми художники-шестидесятники не завжди могли подолати стереотипне сприйняття подій і явищ минулого. Здебільшого вони підкорялись фактографічному матеріалу і трактували героїв за сталою схемою [11, с. 64]. Культурно-політичні події викликали зацікавлення у митця і безпосередньо впливали на його творчість, визначаючи насамперед тематичну спрямованість робіт, сюжети яких ставали своєрідним документом епохи.

Характерна ознака творчості Остапа Гнатюка полягає в тому, що художник здебільшого мислить у рамках не одного твору, а цілого циклу робіт, що дозволяє йому глибше і повніше розкрити обрану тему. Такі графічні листи, як “Гуцули – будівники комунізму”, “Прикарпаття – нафтовий край”, “На полонину”, “Плотогони”, складають серію акварельованих ліногравюр “Сучасне Прикарпаття”, де домінує тема праці як моральна категорія [1].

У притаманній тільки йому творчій манері Остап Гнатюк створює чимало пейзажів, що відзначаються простотою мотивів, яскравістю кольорів, своєрідним лаконізмом композиційного ладу. Водночас вони сповнені емоційної напруги і зігріті почуттям ніжності і теплоти. Яскраво-соковиті ліногравюри, підфарбовані аквареллю, та барвисті пастелі Остапа Гнатюка увійшли до скарбниці українського мистецтва. У пейзажних ліногравюрах митець знаходить особливий підхід до втілення зображуваного мотиву, що набуває то ліричного, то епічного, то драматичного звучання. При висвітленні будь-якої теми аркуш для митця – не

звичайна площина, а пластичний простір, в якому живе природа. Кожний твір дуже скрупульозно опрацьований, незалежно від того, яку тему він втілює [6]. Поперечні й горизонтальні, чорні по білому і білі по чорному лінії зливаються в гармонію ритмів, передають красу життя і красу, створену уявою, поетичним почуттям і натхненням художника.

Деякі сюжети вимагають знань з етнології, а тому автор нерідко вивчає, спостерігає і досліджує історію, традиції, звичаї та обряди рідного краю, і зображає їх з неабиякою достовірністю.

Характерна особливість творів Гнатюка – їх тісний зв'язок з народною творчістю, з образотворчим фольклором горян, зі стилістикою окремих видів гуцульського мистецтва, зокрема з багатими традиціями плоскої різьби по дереву. Це високохудожні твори графіки зрілого майстра, пройняті радісною святковістю та дзвінкою декоративністю. Автор використовує свіжо-яскраві та соковито-насичені фарби, котрі гармонійно розсипає на зразок вишивки – від синьо-ультрамаринових, зелено-смарагдових на всій площині з акцентами жовто-золотистих та оранжево-кармінових тонів, що вносять у зображення повнозвуччя простору. Широка манера письма, глибока насиченість тону, м'якість кольорових переходів роблять твір привабливим, рукотворним, цільним [6]. У любові до природи слід шукати джерела жанрової та сюжетної різноманітності творчого доробку митця. Щоб підкреслити винятковість мотиву, він вдається до живописних засобів, використовує співзвучність кольору.

У творах “Весна на Придністров'ї” (1958), “На околиці села Жовтня” (1966), “Верби над річкою” (1979) Остап Гнатюк передає своє емоційне відчуття завжди бентежної природи, в якій безперервно нуртують потайні животворні сили [2].

У листах графічної сюїти “Гори кличуть” художник відтворює неповторну красу природи Карпат, адже карпатський краєвид був одним з його улюблених жанрових різновидів.

Як художник Остап Романович дотримувався класичного методу роботи над тематичним твором. Цей метод, апробований багатьма митцями, бере початок в епосі Відродження. Це і численні натурні зарисовки, акварельні і олійні етюди, що відбивають у собі безпосередні спостереження оточуючого життя, а відтак складні багатофігурні композиції з красномовними деталями, що характеризують обставини місця, часу, дії.

У творах на історико-революційну тематику художник прославляє незламну стійкість персонажів. Характерним щодо цього є графічний аркуш “Першотравнева демонстрація у місті Заболотіві в 1924 році” (1977). Це твір про боротьбу трудящих західноукраїнських земель проти колоніальної політики буржуазно-поміщицької Польщі, за воз'єднання з Радянською Україною. Про мужність і героїзм радянських воїнів у роки Великої Вітчизняної війни розповідає художник у творах “За рідну Батьківщину” (1963), “У далекому тилу ворога” (1975), “Переправа через Дністер” (1977).

Партизанські будні переконливо і правдиво відтворені в роботах “Загін Руднева в Карпатах” (1969), “Партизани-ковпаківці в сосновому лісі” (1969), “Розвідники Ковпака в Карпатах” (1974).

У своїх творах автор вдало використовує контрасти світла, тіні й кольору. З їхньою допомогою йому вдається передати піднесений настрій у роботах “Прихід Радянських військ у 1939 році” (1963), “Туцули-будівельники” (1965), “Газопровід – траса дружби” (1982) [2]. Оцінюючи твори, присвячені героїко-революційній темі, слід враховувати момент певного пристосування художника до існуючих адміністративно-командних настанов. Найбільш доцільно розглядати їх не за хронологією, а за типологічними особливостями [11, с. 62].

Остап Гнатюк нерідко вивчав філософські твори, біблійні тексти, фольклор, особливості регіональної етнографії, що й позначилося згодом на його роботах. Багато своїх творів художник подарував Прикарпатському університету імені Василя Стефаника, Івано-Франківським школам № 10 та № 11, Косівському училищу прикладного мистецтва, обласному Краєзнавчому музею, музею Олекси Довбуша, Спільці письменників міста Івано-Франківська, школі рідного села Козина. Як художник-монументаліст працював над облаштуванням прикарпатських церков: це, зокрема, мозаїчний іконостас в одній із церков міста Калущ, каплиця в івано-франківській лікарні для працівників міліції, реставрація церкви в селі Молодінче Ходорівського району на Львівщині. Цікавою є робота над ілюстраціями до збіроч

українських народних пісень Василя Савчука [3, с. 247]. Вперше ознайомитися з цілісним творчим доробком Остапа Гнатюка можна було в 1984 році на персональній виставці в Івано-Франківському краєзнавчому музеї, присвяченій 50-річчю з дня народження і 25-річчю творчої діяльності митця [4]. У 2003 році відбулася друга персональна виставка художника [5, с. 711]. До 70-літнього свого ювілею Остап Романович прийшов із великим творчим доробком: понад 1000 робіт у різних техніках [3, с. 247].

Розглядаючи роботи митця в хронологічній послідовності, простежуємо виразну картину творчого зростання митця. Якщо в ранніх творах траплялися поверховий підхід до розкриття теми чи надмірна жанрова оповідність, то в подальших роботах художник став більш лаконічним, із вмінням довести кожен свій аркуш до рівня узагальненого художнього образу. З іншого боку, можна легко виявити ті спільні риси, які об'єднують весь доробок митця. Його роботи позбавлені зовнішнього формального ефекту, в них відсутні складна символіка, умовність, експериментаторство.

Аналіз творів Гнатюка дозволяє простежити ряд стилістичних ознак його творчості. Художник працює в техніці кольорової ліногравюри. Тому проблема кольору – один з важливих компонентів його творчого пошуку. Остап Романович свідомо відмовляється від традиційного нанесення кольору з допомогою друку, уникаючи, таким чином, випадковості колірної вирішення, а, головне, – це дало йому змогу подовжити процес творення, чітко розділений на два етапи. На першому етапі художник опрацьовує чорно-білий варіант композиції, добиваючись при цьому міцної тектонічної цільності зображення, а на другому – наносить колір, органічно вплітаючи його в уже знайдений композиційний ритм. Слід також відзначити, що роль кольору в роботах митця не завжди однозначна. У більшості композицій художник використовує його як суто декоративний елемент (“Танець верховинців”, “Туцувське весілля”), що свідчить про запозичення автором переосмислених рис народної творчості. В окремих роботах колір несе в собі образно-символічне навантаження (“Першотравнева демонстрація у місті Заболотіві в 1924 році”) [4].

Художник не зраджує своїй авторській манері і в пізній період, наприкінці 1990-х років. Це, зокрема, пастельні пейзажі, що вважаються кращими, “Долина перед Карпатами”, “На полонині Чорногори”, “Вдалині гора Хом’як”, “Вівці на полонинах Чорногори”, а також ліногравюра “Данило Галицький в поході” (усі виконані в 1998 році) [6]. Часто невибагливі за сюжетом композиції переконливо свідчать про вправну руку ліричної, закоханої в життя людини, яка всупереч перешкодам і життєвим негараздам зберегла здатність тепло, тонко і душевно відтворювати радість життя в різних його проявах [9, с. 58].

Твори Остапа Гнатюка зберігаються в багатьох музеях України і Росії, приватних колекціях Америки, Канади, Австралії, Аргентини, Німеччини, Великобританії, Польщі [7].

Творчість Гнатюка реалізувалася якнайповніше у характерній тільки для нього авторській графічній техніці – глиномонотипії. Роботи художника ґрунтуються на фольклорно-етнографічному, літературному або науковому матеріалі. Ці джерела впливали на вибір образних та композиційно-пластичних засобів, доволі різноманітних. Остап Гнатюк звертався до скарбниці народної культури – різьбярства, пісенної лірики, вишивки, а також важливими для художника стали тема Карпат, вітчизняної історії, культури, літератури. Художник охопив у творах найрізноманітніші явища народного життя. Серед них трапляються індустриальні та ліричні мотиви краєвидів, а також сюжетно-побутові композиції – сцени праці, весільні обряди. Твори О. Гнатюка належать до домінуючої фольклорно-декоративної течії графіки 60-х років Західної України і, зокрема, Івано-Франківщини. Він віддає перевагу фольклорно-традиційному вирішенню образів та підпорядкуванню пластики принципам народного мистецтва. У творчості Остапа Гнатюка домінують чіткі, лаконічні композиційні вирішення, твори динамічні, різнопланові, простежується тенденція до декоративності й узагальнення, стилізації, максимального спрощення.

У створенні типового образу сучасника, художника передусім цікавить не ідейно-моральний аспект, а атмосфера життя горян, естетика їх побутових звичаїв. Ліногравюри втілюють ідею гармонії людського буття, багату внутрішню культуру жителів Гуцульщини.

Художник Остап Гнатюк зробив вагомий внесок у мистецьку скарбницю Прикарпаття. Завдяки своїм успіхам митець заслужено завоював авторитет старійшини українських графіків Прикарпаття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баран В. Досвітні вогні [Графіка О.Гнатюка з селища Жовтень] / В. Баран // Прикарпатська правда. – 1966. – 21 січня.
2. Виставка творів Остапа Гнатюка: Каталог / [Упоряд. М. Федорак]. – Івано-Франківськ : Облполіграфвидав, 1984. – С. 3–4.
3. Вуянко М. Співець краси Прикарпатського краю Остап Гнатюк / М. Вуянко // Наукові записки. – 2003. – Випуск 7–8. – С. 245–247.
4. Дреботюк Р. Зрозуміла мова пензля [Про члена Спільки художників СРСР Остапа Романовича Гнатюка] / Р. Дреботюк // Комсомольський прапор. – 1984. – 21 січня.
5. Енциклопедія Сучасної України / НАН України, Координац. бюро (Ін-т енциклопед. досліджень); НТШ; [відп. секр. М.Г. Железняк]. – К. : Координац. бюро Енцикл. Сучасн. України (Ін-т енциклопед. досліджень) НАН України, 2006. – Т. 5. : Вод-Гн. – 727 с. : іл.
6. Миколайчук С. Довершеність графічного пейзажу [Про творчість художника-графіка Остапа Романовича Гнатюка] / С. Миколайчук // Західний кур'єр. – 1999. – 30 квітня.
7. Стефурак Н. І творчістю продовжене життя [Про творчість художника-графіка Остапа Романовича Гнатюка] / Н. Стефурак // Галичина. – 2005. – 20 січня.
8. Стефурак Н. Справжній митець завжди оригінальний [Про творчість художника-графіка Остапа Романовича Гнатюка] / Н. Стефурак // Галичина. – 2003. – 23 жовтня.
9. Якимечко М. Мистецька хроніка [Івано-Франківськ] / М. Якимечко // Образотворче мистецтво. – 2003. – № 4. – С. 58.
10. Яновський М. Змужіння палітри [Про творчість художника-графіка Остапа Романовича Гнатюка] / М. Яновський // Комсомольський прапор. – 1973. – 7 листопада.
11. Яців Р. М. Львівська графіка 1945–1990-х років: традиції і новаторство / Р. М. Яців. – К. : Наукова думка, 1992. – 119 с. : іл.

REFERENCES

1. Baran, V. (1966), Predawn lights. Graphics O. Hnatiuk from the village October, Prykarpatska pravda [Precarpathian truth], January 21. (in Ukrainian).
2. Fedorak, M. (1984), Vystavka tvoriv Ostapa Hnatiuka: Kataloh [Ostap Gnatiuk's art exhibition: Catalog], Oblpolihrafvydav, Ivano-Frankivsk. (in Ukrainian).
3. Vuianko, M. (2003), Ostap Hnatiuk is a singer of the Carpathian region's beauty, Naukovi zapysky [Scientific Notes], issue 7–8, pp. 245–247. (in Ukrainian).
4. Drebotiuk, R. (1984), Clear brush tongue, Komsomolskyi prapor [Komsomolskiy flag], January 21. (in Ukrainian).
5. Zhelezniak, M. H. (2006), Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy [Encyclopedia of Contemporary Ukraine], Institute encyclopaedic research NAN Ukraine, vol. 5, Kyiv. (in Ukrainian).
6. Mykolaichuk, S. (1999), Perfection of graphic landscape. About the work of graphic artist Ostap Romanovich Hnatiuk, Zakhidnyi kurier [West kuryer], April 30. (in Ukrainian).
7. Stefurak, N. (2005), The life continued by creativity, Halychyna [Galichina], January 20. (in Ukrainian).
8. Stefurak, N. (2003), A true artist is always original, Halychyna [Galichina], October 23. (in Ukrainian).
9. Yakymechko, M. (2003), Art chronicle, Obrazotvorche mystetstvo [Fine art], no. 4, p. 58. (in Ukrainian).
10. Yanovskyi, M. (1973), Manliness of the palette, Komsomolskyi prapor [Komsomolskiy flag], November 7. (in Ukrainian).
11. Yatsiv, R. M. (1992), Lvivska hrafika 1945–1990-kh rokiv: tradytsii i novatorstvo [Lviv graphics of the 1945-s–1990-s: traditions and innovations], Naukova dumka, Kyiv, Ukraine. (in Ukrainian).